

نام‌های پیامبر اعظم در قرآن کریم

مهدی سلطانی رنانی

دانشجوی دکترای علوم قرآنی

● مقدمه

قرآن کریم نخستین سرچشمه زلال سیره پیامبران و معصومین «علیهم السلام» است و بخش گسترده‌ای از آیات الهی به تبیین اندیشه‌ها و اخلاق و رفتار ایشان پرداخته است و در سراسر این کلام و حیاتی نام پیامبر اعظم «صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ» نامی درخشان و آشنای همه‌ی مسلمانان و مؤمنان می‌باشد.

پیامبر اعظم «صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ» نامی شد که زبان و قلب مردمان لبریز از عطر مشام انگیز او گشت و هم اکنون خیل عظیم مشتاقان نبوت به او گرویده‌اند تا آن جا که نام و عشق مقدسش ساکن سلول‌های حیاتشان شده و در هر نوبت نماز، چندین مرتبه به نیکی یاد او می‌کنند و نهان‌های درونی خویش را نشاط می‌بخشند.

اکنون این سؤال مطرح است که ما چقدر با نام‌های مطهر و مقدس او آشنا هستیم و آیا می‌دانیم که تأویل محمد «صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ» که مشهورترین نام پیامبر اعظم «صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ» است، آن است که خدا و فرشتگان و جمیع پیغمبران و رسولان و همه امت‌های ایشان او را ستایش می‌کنند و درود می‌فرستند و بر عرش نیز نوشته شده: «محمد رسول الله». پس بر ماست که نام‌های سراسر خیر و برکت حضرتش را بشناسیم تا با بهره‌مندی از رحمت و وسعه اش، همیشه بر وجود نازنینش درود

فرستیم و با دوام این عمل نیکو، کفه حسنات اعمالمان را اَثقل و أجمل نماییم که: « ما فی المیزان شیء اَثقل من الصلاه علی محمد و آل محمد»: در ترازوی اعمال و کفه حسنات چیزی سنگین تر از صلوات بر محمد و آل محمد « صَلَّى الله علیه و آله» نیست. سعی نگارنده در این مقاله آن است که نام‌های پیامبر اعظم « صلی ا... علیه و آله» در قرآن را ذکر و به روایات مأثور آن‌ها اشاره نماید.

● نام‌های پیامبر اعظم « صلی الله علیه و آله» در قرآن

ابن بابویه به سند معتبر از جابر انصاری روایت کرده است که حضرت رسول « صَلَّى الله علیه و آله» فرمود: من شبیه‌ترین مردم به حضرت آدم علیه السَّلَام و حضرت ابراهیم « علیه السَّلَام» شبیه‌ترین مردم بود به من در خلقت و خَلْق؛ و حق تعالی مرا از بالای عرش عظمت و جلالت خود به ده نام نامیده و صفت مرا بیان کرده و به زبان هر پیغمبری بشارت مرا به قوم ایشان داده است و کلام خود را تعلیم من نمود و مرا به آسمان بالا برد، و نام مرا از نام بزرگوار خود اشتقاق نمود. یک نام او «محمود» است و مرا «محمد» نام کرده و در میان بهترین قرن‌ها و نیکوترین امت‌ها ظاهر گردانید.... در قرآن مرا بدین نام نامید؛ زیرا در قیامت همه امت‌ها مرا ستایش خواهند کرد به سبب آن‌که به غیر از من کسی در قیامت شفاعت نخواهد کرد مگر به اذن من.

در حدیث موثقی روایت شده که امام محمد باقر علیه السلام فرموده: حضرت پیغمبر « صَلَّى الله علیه و آله» را ده نام بود، پنج نام در قرآن هست و پنج نام در قرآن نیست، اما آن‌ها که در قرآن هست: محمد و احمد و عبد ا... و یس و نون.... علی بن ابراهیم روایت کرده است که حق تعالی حضرت محمد « صَلَّى الله علیه و آله» را « مُرَّمَلٌ» نامیده است؛ زیرا که وقتی وحی بر آن جناب نازل شد، خود را به جامه ای پیچیده بود؛ و خطاب « مدثر» به اعتبار رجعت آن حضرت است پیش از قیامت، یعنی: ای کسی که خود را به کفن پیچیده ای! زنده شو و برخیز و بار دیگر مردم را از عذاب پروردگار خود بترسان.

در روایات معتبره بسیار وارد شده است که حضرت رسول « صَلَّى الله علیه و آله» فرمود: حق تعالی من و امیر المؤمنین را از یک نور خلق کرد و از برای ما دو نام از

نام‌های خود اشتقاق کرد، پس خداوند صاحب عرش «محمود» است و من «محمد» و حق تعالی «علیّ اعلا» است و امیر المؤمنین «علی» است.

صفاً روایت کرده است به سند معتبر از حضرت امام صادق علیه السلام که: حضرت رسول «صلی الله علیه وآله» را ده نام است در قرآن: محمد و احمد و عبد... و طه و یاسین و نون و مزمل و مدثر و رسول و ذکر؛ چنانچه خداوند فرموده: «وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ * وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنَ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ * وَ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لُبَدًا * وَ طه مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى * وَ يَس * وَ الْقُرْآنَ الْحَكِيمَ * وَ ن وَ الْقَلَمَ وَ مَا يَسْطُرُونَ * وَ يَا أَيُّهَا الْمُرْسَلُ * وَ يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ *» در ادامه این حدیث حضرت صادق علیه السلام فرمود که ذکر نیز از نام‌های آن حضرت است و ماثیم «اهل ذکر» که حق تعالی در قرآن امر کرده است که: «هر چه ندانید از اهل ذکر سؤال کنید.»

بعضی از علما از قرآن مجید چهارصد نام برای پیامبر اعظم «صلی الله علیه وآله» بیرون آورده‌اند که مورد اتفاق اکثر آن هاست و به غیر از آن چه ذکر گردید، بقیه این هاست: «شاهد و شهید و مبشر و بشیر و نذیر و داعی و سراج منیر و رحمة للعالمین و رسول... و خاتم النبیین و نبی و امی و نور و نعمت و رؤف و رحیم و منذر و منکر و شمس و نجم و حم و سماوتین.»

در احادیث معتبره بسیار از امام محمد باقر و امام جعفر صادق «علیهما السلام» منقول است: حضرت رسول اکرم «صلی الله علیه وآله» چون نماز می‌کرد، بر انگشتان پاهای خود می‌ایستاد تا آن که پاهای مبارکش ورم می‌کرد؛ پس حق تعالی فرستاد که: «طه * ما أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى *»

ای محمد! ما قرآن را بر تو نفرستادیم که خود را به تعب افکنی و «طه» به لغت طی به معنی «محمد» است.

در اخبار بسیار از طریق عامه و خاصه منقول است که: «یس» نام محمد «صلی الله علیه وآله» است و «آل یس» اهل بیت آن حضرتند که حق تعالی در قرآن بر ایشان سلام فرستاده است و فرموده است که: «سَلَامٌ عَلَى آلِ یس * وَ بر غیر پیغمبران در قرآن سلام نفرستاده است مگر بر ایشان، و در قرائت اهل بیت «علیهم السلام» چنین است.

در روایت دیگر وارد شده است که: «یس» را نام مکنید که نام آن حضرت است و رخصت نداده اند که دیگری را نام کنند.

در حدیث معتبر از حضرت امام موسی کاظم «علیه السلام» منقول است در تفسیر آیه ی شریفه * حم * و الكتاب المبین *

فرمود: «حم» نام محمد «صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ» است در کتابی که خدا بر هود «علیه السلام» فرستاده بود، و «کتاب مبین» امیر المؤمنین «علیه السلام» است.

در روایت معتبره وارد شده است در تفسیر قول حق تعالی * وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ * که حق تعالی قسم یاد فرمود به پیغمبر در هنگامی که به معراج رفت یا از دنیا رفت و مراد از «نجم» آن حضرت است که نجم فلک هدایت است.

در احادیث معتبر روارد شده است در تفسیر قول حق تعالی * وَاعْلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ * که «علامات»، ائمه اند که نشانه های راه هدایتند؛ و «نجم»، حضرت پیامبر اعظم «صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ» است که ایشان به او هدایت یافته اند.

و اخبار بسیار وارد است در تفسیر * وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا * که مراد از «شمس»، خورشید فلک رسالت است و مقصود از آن خورشید پیامبر اعظم «صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ» است.

در تفسیر * وَالتِّينِ * وارد شده است که مراد از تین: سید المرسلین «صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ» است که بهترین میوه های شجره ی نبوت است.

● نتیجه

آشنایی اُمت اسلامی با نام های مبارک پیامبر اعظم «صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ» و سیره ی پاک آن جناب در تمام امور عبادی، اخلاقی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و نظامی از نیازهای آشکار و حیاتی می باشد؛ زیرا با توجه به سیره ی پاک نبوی، و یاد کرد همیشگی اوست که ما می توانیم دنیای تاریک خود را در فروغ این چراغ آسمانی روشن نماییم و فرهنگ معنوی و دینی خود را به مسیر صحیح الهیت و انسانیت رهنمون گردیم. با چنین اقدام شایسته است که ما می توانیم در این سال مقدس که به نام پیامبر اعظم «صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ» نامگذاری شده، هر چه بیشتر و بهتر از گذشته با زندگی سرگذشت سراسر نور آن پیامبر رحمت به خوبی آشنایی پیدا کنیم و درس های معرفت،

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رژا جامع علوم انسانی

کرامت، حق و حقیقت، جهاد، استقامت، فداکاری، آزادی معنوی، محبت، خلق و خوی شایسته و عظمت را در زندگانی خود از سیره ی حضرتش فرا گرفته و طلیعه راه دنیا و آخرت خویش قرار دهیم که به راستی این است راه سعادت و نوبختی و حُسن عاقبت و عافیت.

بی نوشتها

- ۱- امالی، شیخ صدوق، ص ۶۷؛ من لا یحضره الفقیه، ج ۴/ ۱۷۷.
- ۲- الکافی، ج ۲/ ص ۴۹۴، ح ۱۵؛ بحار الانوار، ج ۹۴/ ص ۴۹، ح ۹.
- ۳- علل الشرایع، ص ۱۲۸؛ خصال، ص ۴۲۵؛ معانی الاخبار، ص ۵۱.
- ۴- خصال، ص ۴۲۶.
- ۵- همان، ص ۳۹۲.
- ۶- تفسیر قمی، ج ۲، ص ۳۹۳.
- ۷- معانی الاخبار، ص ۵۶.
- ۸- سوره آل عمران/ آیه ۱۴۴.
- ۹- صف/ ۱۰.
- ۱۰- جن / ۱۹.
- ۱۱- طه / ۲۰۱.
- ۱۲- یس / ۲۰۱.
- ۱۳- قلم / ۱.
- ۱۴- مزمل / ۱.
- ۱۵- مدثر / ۱.
- ۱۶- بصائر الدرجات، ص ۵۱۲.
- ۱۷- همان، نام ذکر از آیه * ان انزلنا الیکم ذکرا رسولا * گرفته شده و برای دهمین نام، آیه * ما انت بنعمه ربک بمجنون * در ادامه حدیث آمده است.
- ۱۸- رؤوف هم نوشته اند.
- ۱۹- مناقب ابن شهر آشوب، ج ۱/ ص ۱۹۵.
- ۲۰- سوره طه / آیات ۱ و ۲؛ منبع حدیث: تفسیر قمی، ج ۲/ صص ۵۸ - ۵۷.

٢١- اشاره به آیه ١٣٠ / سوره صافات.

٢٢- عیون اخبار الرضا، ج ١ / صص ٢٣٧ - ٢٢٦؛ تفسیر ابن کثیر، ج ٤ / ص ٢١.

٢٣- اصول کافی، ج ٦ / ص ٢٠.

٢٤- همان، ج ١ / ص ٤٧٩.

٢٥- تفسیر فرات کوفی، ص ٤٤٩.

٢٦- سوره نحل / آیه ١٦.

٢٧- مجمع البیان، ج ٣ / ص ٣٥٤؛ شواهد التنزیل، ج ١ / ٤٢٥.

٢٨- سوره شمس / آیه ١.

٢٩- تأویل الآیات ظاهر، ج ١. ص ٨٠٥؛ تفسیر قمی، ج ٢ / ص ٤٢٤.

٣٠- تفسیر قمی، ج ٢ / ص ٤٢٩.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

پیامبر اعظم (ص) و اهل بیت (ع) صاحبان شب قدر
شهر رمضان در نگاه پیامبر اعظم (ص)
و اهل بیت (علیهم السلام)
ظرافت های تربیت در ساحل سبز فطرت

قرآن و ماه مبارک رمضان